

Odprta zbornica za vizualno in intermedijsko umetnost
www.ljudmila.org/odprtazbornica
odprtazbornica@gmail.com

Ministrstvo za kulturo RS
Maistrova 10
1000 Ljubljana

Ljubljana, 29. 4. 2011

Odziv na »Analizo stanja na področju kulture s predlogi ciljev za Nacionalni program za kulturo 2012–2015«, Ministrstvo za kulturo RS, marec 2011

Dokument »Analiza stanja na področju kulture s predlogi ciljev za Nacionalni program za kulturo 2012 – 2015«, ki ga je pripravilo Ministrstvo za kulturo je sicer dobrodošel dokument pri reševanju težav s katerimi se srečujemo akterji na področju kulture, vendar se nam zdi, da je dokument pripravljen preohlapno in bolj kot analizo predstavlja le pregled trenutnega stanja.

Naše odzive smo strukturirali po področjih, ki jih obravnava Analiza in ki se nas neposredno tičejo:

1.3 LIKOVNA UMETNOST

1.4 INTERMEDIJSKA UMETNOST

1. 11 MEDNARODNO SODELOVANJE IN EVROPSKE ZADEVE (3 Podporni sistemi področja)

2.2 PREOBRAZBA JAVNEGA SEKTORJA V KULTURI (2.2.3 Zagotavljanje socialnih pravic samozaposlenih in starejših ustvarjalcev na področju kulture)

Odprta zbornica za vizualno in intermedijsko umetnost

Dokument pripravili: Mag. Vesna Bukovec, Joško Pajer, Alenka Pirman, Irena Pivka, Mag. Marija Mojca Pungerčar, Borut Savski

Uredila: Mag. Vesna Bukovec

Asociacija, društvo nevladnih organizacij in samostojnih ustvarjalcev na področju umetnosti in kulture, podpira in se pridružuje stališčem, ki jih predlaga Odprta zbornica za vizualno in intermedijsko umetnost

1. ANALIZA STANJA NA PODROČJU KULTURE

1.3 LIKOVNA UMETNOST

10 Predlogi ciljev in ukrepov

1. cilj: Razvoj področij arhitekture in oblikovanja

Podpiramo uvedbo ločenega področja za arhitekturo in oblikovanja, vendar s posebno, dodatno proračunsko postavko, ki ne bo črpala iz obstoječih sredstev za celotno področje.

Kot predstavnike aktivnih kulturnih ustvarjalcev nas skrbi nesorazmerno porazdeljena podpora po različnih področjih. MK na škodo žive kulture (samozaposleni v kulturi in nevladne organizacije) v veliko večji meri podpira javne institucije in kulturno dediščino. Področji intermedijskih in še posebej likovnih umetnosti sta (glede na število prijavljenih in odobrenih projektov), kljub relativnemu povišanju sredstev v strukturi proračuna v zadnjih letih, še vedno finančno močno podhranjeni, zato je potrebno bolj enakomerno porazdeliti sredstva med vsemi področji (ali pridobiti dodatna sredstva) in zvišati podporo živi kulturi.

2. cilj: Sprejem posebne strategije permanentnega sodelovanja z nevladnimi organizacijami na področju kulture

Citat iz besedila: "... Sedanje stanje ni najbolj ugodno, saj se ukvarjamo s preveč različnimi vsebinami, predvsem pa naši sedanji sogovorniki z nevladne strani ne predstavljajo dovolj reprezentančnih predstavnikov. ...

Ukrep: Reorganizacija sedanjih struktur, okrepitev in posodobitev obstoječih nacionalnih stanovskih društev, vključitev v mrežo ter vzpostavitev permanentnega sodelovanja na različnih področjih in ravneh. "

V Odprti zbornici se ne strinjamo s tem, da so različni predstavniki samozaposlenih in NVO, ki redno komunicirajo z MK premalo reprezentančni sogovorniki. V predlogu reorganizacije sedanjih struktur in krepitev stanovskih društev kot možnega »dovolj referenčnega« sogovornika vidimo nevarnost za možnost manipulacije in večjo birokratizacijo.

OZ in njeni člani, kot neformalni sindikat, ki zastopa interese samozaposlenih v kulturi in vseh tistih, ki delajo na področju sodobne vizualne umetnosti, so s svojimi pobudami, predlogi in mnenji vedno pripravljeni pomagati odločevalcem v smislu iskanj najustreznejših rešitev za urejanje področji, ki nas zadevajo. V preteklosti se je takšno komuniciranje že izkazalo za uspešno (projektne skupine in dosežene spremembe v ZUJIK). V tem smislu tudi pozdravljamo pripravljenost ministrstva za permanentni dialog z NVO in želimo še naprej sodelovati kot konstruktiven sogovornik.

3. cilj: Izboljšanje dostopnosti javne kulturne infrastrukture na podlagi sodelovanja med nevladnimi organizacijami, ki delujejo v javnem interesu na področju kulture, ter muzejskimi

ustanovami z javno infrastrukturo

Podpiramo cilj, ki govori v prid večji podpori samozaposlenim in NVO pri izvajanju projektov v sodelovanju z javnimi zavodi. Ukrep naj javne zavode zaveže k večjemu finančnemu in organizacijskemu vložku pri skupnih projektih z NVO in samozaposlenimi.

4. cilj: Zagotovitev strokovne teoretske podpore likovnim programom in projektom

Strinjamo se z ugotovitvijo v analizi, da se je s prenosom sofinanciranja založniških projektov in programov na JAK izgubila realna možnost objektivnega kandidiranja za sofinanciranje izdajanja revij in knjig, vendar bi pri tem želeli opozoriti na dvoje:

- enako velja tudi za področje intermedijske umetnosti
- tudi ukrep za izboljšanje stanja na likovnem področju ne predvideva spodbujanja razširjenih formatov izdaj na elektronske publikacije (e-knjige, zvočne knjige, podcasti, ipd. kar NUK seveda že upošteva in tudi podeljuje CIP).

Podpiramo predlog, da se obravnava založniških projektov in programov na področju likovne umetnosti vrne na pristojno strokovno področje na Ministrstvu za kulturo, vendar predlagamo, da to dejavnost vpelje tudi področje intermedijske umetnosti in (enako kot pri likovni) tudi tu vpeljete dodaten instrument sofinanciranja, ki bi to dejavnost spodbudil. V času festivalizacije kulture in imperativa dogodka, postaja refleksija naše dejavnosti že skoraj eksces, za katero nikoli ni dovolj sredstev. Izdajanje kakovostnih publikacij v različnih formatih je zato nujno in zagotavlja dolgoročno podlago za razvoj umetnosti na likovnem in intermedijskem področju. Pomen razširitve formatov z revij in knjig na elektronske, tudi zvočne, pa je v tem, da producentom in založnikom olajša (oz. v določenih primerih sploh omogoči!) distribucijo in poveča dostopnost tovrstnih izdelkov in s tem tudi refleksije sodobne umetnosti.

Zaradi širše definicije založniških projektov (e-knjige, zvočne knjige, podcasti, ipd.), predlagamo večji obseg sredstev za to področje.

PREDLAGAMO DVA DODATNA CILJA:

5. cilj: Spodbujanje programa izobraževanja in mediacije v sodobni likovni umetnosti. Cilj je komplementaren s 4. točko (zagotoviti kakovostne in dostopne kulturno-vzgojne dejavnosti in programe) 6. poglavja področja 3.3 RAZVOJ IN SPODBUJANJE KULTURNE VZGOJE.

Utemeljitev:

Razstavniki programi galerij sestojijo iz produkcijskih, diskurzivnih in izobraževalnih komponent (delavnice, seminarji, simpoziji itd.). Gre za samostojne entitete znotraj programskih vsebin, ki pa se skozi strukturirane mehanizme lahko medsebojno povezujejo in dopolnjujejo ter tako tvorijo komplementaren razstavniki program. Prav zaradi tega se v tujini že nekaj časa razvijajo nevladni programi posredovanja in izobraževanja med umetnostjo ter publiko, s tem pa se že tvori paralelni poklicni področje v polju umetnosti. Metod posredovanja je ogromno, nekatere so že stalna praksa (predvsem v muzejskih kontekstih), nekatere pa šele prodirajo na površje (bolj hibridni programi

nevladnih organizacij in manjših umetnostnih institucij). Črpajo iz delovanja umetnosti kakor tudi pedagoškega in psihološkega ter ne nazadnje političnega okolja. Kar je najbolj pomembno je sposobnost vzpostavljanja novih kreativnih, ustvarjalnih metod (izhajajoč iz umetniškega znanja in ustvarjanja, ki mu je ta način delovanja primaren), ki posredujejo med posamezniki. Po eni strani je to dodaten ali tudi primaren profil za delovanje umetnika kot tudi model aktivnega vključevanja javnosti v participiranje v umetniški instituciji. V tej točki institucija, ki izobraževanje izvaja, zavzame pozicijo »paraizobraževalne institucije«, saj le ta posreduje znanja, ki so v formalnih izobraževanih programih zapostavljena (sodobna umetnost in njeni trendi, kuratorske prakse, novomedijska umetnost, likovna teorija, predstavitev različnih umetniških praks, sistem umetnosti,...). Hkrati gre za multipni proces ustvarjanja novega delovnega področja institucije in umetnika kot tudi za proces izobraževanja širše publike in ustvarjanja kritične mase izobraženega gledalca.

V tem kontekstu je potrebno opozoriti tudi na verjetno pravilno ugotovitev ministrstva o deficitarni zastopanosti filmskih, plesnih in gledaliških vsebin v izobraževalnih načrtih šol, a ob tem dodati, da stanje v pokrivanju vsebin sodobne vizualne produkcije ni pravzaprav nič boljše.

K temu sklopu bi lahko priključili tudi ukrep na področju Intermedijskih umetnosti, ki predvideva izobraževalne akcije za urednike in novinarje. Financiranje vseh teh dejavnosti pa se nikakor ne sme zažirati v sredstva, ki so namenjena produkciji. Potrebno je zagotoviti dodatna sredstva ali pa tovrstne dejavnosti pokrivati z naslova Razvoja in spodbujanja kulturne vzgoje.

6. cilj: Vzpostavitev mehanizma ocenjevanja (medresorska strokovna komisija) in financiranja (skupni fond) t.i. interdisciplinarnih projektov (ki prehajajo med likovnim in intermedijskem področjem)

Utemeljitev:

Zaradi vse večjega zapiranja in omejevanja likovnega in intermedijskega področja in njenega medsebojnega izključevanja je nujno potrebno poiskati rešitev za mejne avtorje in projekte. Sodobna umetnost je živa in fluidna in nekateri samozaposleni umetniki (pa tudi NVO-ji) delujejo na obeh področjih oz. v vmesnem področju. Zaradi vse večjega zapiranja ti ustvarjalci odpadejo na obeh razpisih, ker so preveč mejni. Menimo, da noben kvaliteten projekt ne bi smel biti zavrnjen zaradi formalnih ovir. Kot referenca bi morali šteti uspehi in kontinuirano delovanje na obeh področjih, ne pa da so si med seboj izključujoči.

Rešitev problema naj bo usmerjena ali v oblikovanje novega področja (tako kot je predvideno za arhitekturo in oblikovanje) ali pa naj v okviru obeh področij (likovno in intermedijsko) določen odstotek nameni pokrivanju mejnih projektov in delovnih štipendij mejnim avtorjem. Za morebitne dodatne administrativne stroške je potrebno poiskati dodatna sredstva, ne smejo se jemati iz sredstev namenjenih za produkcijo.

1.4 INTERMEDIJSKA UMETNOST

6. Predlogi ciljev in ukrepov

CILJI:

- **izboljšanje materialnih možnosti za delo intermedijskih producentov in samozaposlenih**

Med izboljšanjem materialnih možnosti za delo intermedijskih umetnikov in samozaposlenih je poleg premikov k **uskladitvi** socialnih **pogojev** samozaposlenih s pogoji, ki jih imajo zaposleni v javnih zavodih, oziroma najprej k pogojem, kot jih imajo prejemniki t.i. programskih sredstev, potrebna tudi večja **pozornost do nepretrgane dejavnosti**, ki jo nekateri samozaposleni in manjši NVO-ji uspešno vlečejo že več petletk. Pri tem sredstva pogosto črpajo iz vsakoletnih razpisov. *Pozitivna odločitev* tranzicijske Slovenije pred leti je bila, da se **sofinanciranje kulturnih projektov razprši med največje možno število kandidatov**. S to prakso je po naše potrebno nadaljevati, saj je bistveno pripomogla k agilnosti (na intermedijskem področju).

– **podpora večjemu številu zahtevnejših projektov na področju intermedijske umetnosti, posebno tistim, ki sodijo tudi v mednarodno sodelovanje in lahko uspešno predstavljajo Slovenijo v tujini**

Pri razumevanju tega cilja se bojimo, da nam ni preveč jasno, ali pomeni podpora večjemu številu zahtevnejših projektov tudi redukcijo podpore za manj zahtevne projekte.

– **izogibanje sofinanciranja hermetično zasnovanih projektov in tistih, ki s svojo diskurzivno nedorečenostjo vnašajo zmedo v pojmovanje celotnega področja**

Ni nam jasna raba besede "hermetično" - ali bodo podpirani popularnejši projekti, ne pa temeljitejši, eksperimentalnejši, raziskujoči, samoproducirani (kar pomeni tisti brez krovnih javnih zavodov, ki edini še privabijo/naročijo kakšnega novinarja).

Tudi "projekti, ki z diskurzivno nedorečenostjo vnašajo zmedo" nam je dokaj nejasna formulacija, ki lahko v rokah oblastnika pomeni karkoli. Tukaj izražamo bojazen, da se s profiliranjem področja lahko področje pravzaprav zapira. Ko se govori o hermetičnosti in (ne)dostopnosti za javnost je te pejorativne pojme nujno pogledati skozi prizmo izjemno velike številčnosti sodobnometniških ustvarjalcev pri nas. Sploh pa je hermetičnost oznaka, ki ne pomeni, da nekdo nekaj prikriva, skriva, ampak je tematika morda tako poglobljena, da je tozadevno neizobraženemu obiskovalcu nepregledna. Kar je bil nekoč sinonim za kvaliteto dela. Odprta/prosta koda pač ne pomeni, da je kaj na voljo brez osebne poglobitve, študija in razmisleka. A o tem je bilo že v časih modernizma toliko rečenega, da bi lahko besedo hermetično končno že pozabili. Prosimo, da se za te primere smiselno uporablja beseda popularno - če se želi izpostaviti željo po večji dostopnosti (za neuko ljudstvo).

PREDLAGAMO DVA NOVA CILJA:

- Vzpostavitev mehanizma ocenjevanja (medresorska strokovna komisija) in financiranja (skupni fond) t.i. interdisciplinarnih projektov (ki prehajajo med likovnim in intermedijskem področjem)

Utemeljitev:

Zaradi vse večjega zapiranja in omejevanja likovnega in intermedijskega področja in njenega medsebojnega izključevanja je nujno potrebno poiskati rešitev za mejne avtorje in projekte. Sodobna umetnost je živa in fluidna in nekateri samozaposleni umetniki (pa tudi NVO-ji) delujejo na obeh področjih oz. v vmesnem področju. Zaradi vse večjega zapiranja ti ustvarjalci odpadejo na obeh razpisih, ker so preveč mejni. Menimo, da noben kvaliteten projekt ne bi smel biti zavržen zaradi formalnih ovir. Kot referenca bi morali šteti uspehi in kontinuirano delovanje na obeh področjih, ne pa da so si med seboj izključujoči.

Rešitev problema naj bo usmerjena ali v oblikovanje novega področja (tako kot je predvideno za arhitekturo in oblikovanje) ali pa naj v okviru obeh področij (likovno in intermedijsko) določen odstotek nameni pokrivanju mejnih projektov in delovnih štipendij mejnim avtorjem. Za morebitne dodatne administrativne stroške je potrebno poiskati dodatne sredstva, ne smejo se jemati iz sredstev namenjenih za produkcijo.

Zagotovitev strokovne teoretske podpore intermedijskim programom in projektom

Strinjamo se z ugotovitvijo v analizi (Likovna umetnost), da se je s prenosom sofinanciranja založniških projektov in programov na JAK izgubila realna možnost objektivnega kandidiranja za sofinanciranje izdajanja

revij in knjig, vendar bi pri tem želeli opozoriti na dvoje:

- enako velja tudi za področje intermedijske umetnosti
- tudi ukrep za izboljšanje stanja na likovnem področju ne predvideva spodbujanja razširjenih formatov izdaj na elektronske publikacije (e-knjige, zvočne knjige, podkasti, ipd. kar NUK seveda že upošteva in tudi podeljuje CIP).

Podpiramo predlog, da se obravnava založniških projektov in programov na področju likovne umetnosti vrne na pristojno strokovno področje na Ministrstvu za kulturo, vendar predlagamo, da to dejavnost vpelje tudi področje intermedijske umetnosti in (enako kot pri likovni) tudi tu vpeljete dodaten instrument sofinanciranja, ki bi to dejavnost spodbudil. V času festivalizacije kulture in imperativa dogodka, postaja refleksija naše dejavnosti že skoraj eksces, za katero nikoli ni dovolj sredstev. Izdajanje kakovostnih publikacij v različnih formatih je zato nujno in zagotavlja dolgoročno podlago za razvoj umetnosti na likovnem in intermedijskem področju. Pomen razširitve formatov z revij in knjig na elektronske, tudi zvočne, pa je v tem, da producentom in založnikom olajša (oz. v določenih primerih sploh omogoči!) distribucijo in poveča dostopnost tovrstnih izdelkov in s tem tudi refleksije sodobne umetnosti.

Zaradi širše definicije založniških projektov (e-knjige, zvočne knjige, podkasti, ipd.), predlagamo večji obseg sredstev za to področje.

UKREPI:

– oblikovati zainteresiran krog producentov ter v sodelovanju z lokalno skupnostjo (mesto Ljubljana, Maribor ipd.) in drugimi ministrstvi (Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo) preučiti skupen interes, da bi se lahko pričel snovati študijski projekt, ki bi pozneje vodil k novi vzorčni lokaciji, namenjeni za ustvarjanje in prezentacijo projektov s področja intermedijske umetnosti (black box)

Tu se (kot že v poglavju o infrastrukturi) vzpostavlja fantomski "black box" kot osrednji moment strategije. V povezavi z naštetimi sogovorniki predvidevamo, da gre za načrt, ki se tiče Centra sodobne umetnosti Rog. Ponovno izražamo nasprotovanje centralizirani enkratni obliki intermedijskega centra, ker pa se v istem stavku omenja tudi zainteresiran krog producentov, upamo da bo oblikovanje potekalo v duhu javne razprave v katero bo pripuščen širši krog zainteresiranih producentov in ne le v zaprtem krogu "peščice".

- z razpisi Ministrstva za kulturo omogočiti izobraževalne akcije za urednike in novinarje na področju medijev, ki so ključ do relevantnega odziva intermedijskih projektov v medijih

Predlog izobraževanja pisanja o intermedijski umetnosti z namenskimi razpisi se zdi konstruktiven, vendar predlagamo, da poteka v okviru intermedijskih okolij - intermedijskih producentov - kot del njihovih dejavnosti. To pomeni tudi, da je potrebno pozitivno ovrednotiti tudi projekt, ki je sestavljen pretežno iz kuratorjev, pa potem rezultira npr. v publikaciji - torej ni nujno projekt z umetniškimi deli.

Na tem mestu bi opozorili na dodatni **5. cilj**, ki smo ga predlagali za področje Likovne umetnosti: **Spodbujanje programa izobraževanja in mediacije v sodobni likovni umetnosti**, ki bi ga lahko aplicirali tudi na področje intermedijske umetnosti. Financiranje vseh teh dejavnosti pa se nikakor ne sme zažirati v sredstva, ki so namenjena produkciji. Potrebno je zagotoviti dodatna sredstva ali pa tovrstne dejavnosti pokrivati z naslova Razvoja in spodbujanja kulturne vzgoje.

SUGESTIJE IN PRIPOMBE NA DOKUMENT:

1. Opredelitev področja

Pri tej točki skušamo, kljub široko zastavljenemu sklopu definicij, vseeno opozoriti na možnost zapiranja področja, ki je lahko posledica prevelike želje po profiliranju področja.

Ob poudarku na tehnologiji in njenih inovativnih rabah skušamo **ohraniti tudi poudarek na interdisciplinarnosti - torej združevanju umetniških izrazov**, ki se nam zdi, da je botroval nastanku tega področja. Delno je definicija že vsebovana, vendar ne eksplicitno s terminom interdisciplinarno, kar bi bilo primerno zaradi konformnosti s terminom intermedijsko. V nadaljevanju analize s predlogi vzvodov za prihodnost se sicer bolj kot v sami opredelitvi področja pokažejo **težnje po profiliranju in čiščenju - torej zapiranju področja.**

2. Financiranje

Pri shemi financiranja Ministrstva za kulturo, pogrešamo **detaljniji pregled porabe sredstev, z analizo strukture porabe** v smislu: sredstva, ki so jih prejeli javni zavodi, nevladne organizacije in posamezniki - iz naslova različnih vrst sofinanciranja: programska sredstva, večletna projektna sredstva, enoletni projekta in sredstva ministra. Naš interes je seveda uvid v deleže, ki pripadajo produkciji neodvisnih producentov (NVOji in posamezniki) saj je z naše strani ta podatek predpogoj za relevantne pripombe na ta del dokumenta.

3. Kadri

Strinjamo se z oceno, da celotna produkcija pripada NVOjem in samozaposlenim umetnikom, ob tem pa bi dodali, da je morda to uvideti celo kot pozitivni recept - prednost - pač glede na splošno visoko oceno, ki jo podaja analiza na tem področju.

Kvečjemu bi morda sugerirali **večjo prisotnost gostovanj intermedijskih umetnikov** (z projekti, delavnicami,...) **v izobraževalnem procesu** - in ne obratno.

Glede le dveh poklicev (intermedijski tehnik in intermedijski umetnik), ki so bili uvedeni v lanskem letu, bi morda veljalo razmisliti še o kakšnem, ki bi bil tudi imanentno intermedijski. Ker intermedijski umetnik sugerira umetnika, ki uporablja tehnološka sredstva, bi morda lahko dodali še interdisciplinarnega umetnika, ki pa bolj deluje na meji med umetnostnimi področji. Če obstaja želja po razvijanju pisanja o intermedijskem področju, bi veljalo razmisliti tudi o specializiranih **producentih oziroma kuratorjih za intermedijsko področje**.

4. Infrastruktura

Ne moremo zlahka **podpreti formiranja centraliziranih javnih zavodov**, ki bi razpolagali s produkcijskimi prostori in sredstvi. Zagovarjamo boljše pogoje delovanja manjših NVOjev in samozaposlenih umetnikov (samoproducentov). Namenski javni zavodi kot centri za intermedijsko dejavnost promovirajo predstavitveno dejavnost in ne produkcijo, poleg tega vnašajo birokratizacijo in tehnokratizacijo. V praksi lahko delujejo le uničevalno na sicer razdrobljeno, a tudi raznoliko in agilno sceno. To pa ne pomeni, da zagovarjamo, da bi vsak NVO imel lasten prostor in lastna tehnološka sredstva - naj se organizirajo v grozde uporabnikov. Sugeriramo razmislek o t.i. hišah umetnikov, ki je lahko tudi **hiša intermedijskih umetnikov** ali intermedijska hiša umetnikov - v kateri se potem lahko organizira javna platforma - vse od strežnika (serverja) dalje..

Smo torej **proti institucionalizaciji** in najverjetneje tudi proti projektu black box, karkoli že ta neobrazložena tujka v kontekstu analize pomeni (verjetno dvorano s črnimi stenami in vsem potrebnim inventarjem). Poleg tega tudi "peščico vrhunskih intermedijskih umetnikov z Markom Peljhanom na čelu" vidimo zgolj kot peščico umetnikov, ki delujejo na našem področju, vendar predstavljajo zgolj en segment področja. Kino Šiška v Ljubljani že obstaja, pa tudi Cankarjev dom je že nekaj časa tu.

Potrebno je povedati, da imamo različni producenti različne poglede in zato predlagamo drugačne vidike razvoja. Poudarek, ki ga tu podajamo, je na producentih lastnih projektov, ki delujejo iz leta v

leto - pretežno iz naslova sredstev iz enoletnih razpisov. Pri teh, se nam zdi, pa poteka glavni razvoj intermedijskega področja v Sloveniji.

5. Analiza PSPN

Med prednosti bi lahko pripisali tudi popolno enakovrednost in sočasnost snovanja slovenskih interdisciplinarnih umetnikov z ostalim svetom, kar je verjetno prvič v celotni zgodovini Slovencev.

Med opisanimi slabostmi bi še enkrat podali v razmislek tezo o modelu, ko intermedijski umetnik vstopi v izobraževalni proces - ne pa obratno. Institucija umetniške akademije je namreč že nekaj časa vredna kritičnega razmisleka.

Med drugimi slabostmi bode v oči "realna odsotnost možnosti za potrebne investicije v produkcijske prostore in opremo", kar nas nameni na misel, da bo bodisi en "black box" in nič drugega. Ali pa čisto nič.

1. 11 MEDNARODNO SODELOVANJE IN EVROPSKE ZADEVE

3 Podporni sistemi področja

3.2 Vzpostavljene oblike za promocijo slovenske kulture v mednarodnem prostoru

3. 2. 1 Umetniška stanovanja MK v Londonu, Berlinu in New Yorku

6 Predlogi ciljev in ukrepov

3. Širitev mreže stanovanj za bivanje in ustvarjanje slovenskih umetnikov v tujini.

Ukrep: Po vzoru stanovanj za bivanje in ustvarjanje slovenskih umetnikov v Berlinu, Londonu in New Yorku bo MK najelo stanovanje tudi v Parizu. Omogočanje bivanja in ustvarjanja slovenskim umetnikom v tujini na podlagi razpisa je dragocen instrument, ki aktivno prispeva k intenzivnejši navzočnosti in prepoznavnosti slovenske kulture v tujini ter k mednarodni uveljavitvi slovenskih umetnikov.

K navedenemu predlagamo še dva ukrepa za izboljšanje izvedbe same rezidence.

Ukrep 1: Uvedba žepnine umetnikom na rezidencah v NY, London, Berlin, Pariz po principu žepnine umetnikom na rezidencah v Sloveniji (cilj 4)

Ocena finančnih sredstev – 4 x 12 mesecev x 1500,00 € = 72.000,00 €.

Ukrep 2: Imenovanje kulturnih atašejev na DKP v omenjenih mestih, ki naj vršijo tehnično organizacijsko podporo rezidenčnim umetnikom .

Utemeljitev:

Ministrstvo za kulturo je v Analizi zapisalo, da je projekt stanovanj za slovenske umetnike v tujini povsem upravičil in celo presegel zastavljene cilje. Načrtovano je tudi širjenje rezidenčnih stanovanj v nove svetovne centre, kar je pohvalno. Kljub temu pa ugotavljamo, da ima ta oblika rezidenčnega bivanja tudi veliko slabosti. Ateljeji so opremljeni kot stanovanja in ne kot delovni prostori za ustvarjanje. Čeprav je MK napravilo nekaj izboljšav (umetnikom zdaj poleg poti plača tudi obratovalne stroške stanovanja), si morajo umetniki sredstva za življenje in projekt na rezidenci zagotoviti sami. Po vrnitvi domov praviloma ni možnosti predstavitve projekta, ki je bil izdelan v času rezidenčnega bivanja, razen na razstavnih panojih v stavbi MK-ja. Umetniki so v času rezidence prepuščeni sami sebi, saj za njihove delovne kontakte ni poskrbljeno. Odnosi z veleposlaništvu so majhni ali neobstoječi, veleposlaništva jih ne vabijo na svoje prireditve. Potreben bi bil podporni program, ki bi umetnike oskrboval s koristnimi informacijami glede institucij, razstavišč, prizorišč, organizacij in ključnih oseb, ter jim pomagal pri tem, da bi se hitreje znašli v novem okolju.

Leta 2009 smo predstavniki Odprte zbornice za vizualno umetnost predstavili pobudo za podporni program na Sektorju za mednarodne odnose v kulturi Ministrstva za zunanje zadeve, z idejo, da bi se oba ministrstva povezala med sabo in skupaj vzpostavila podporni program za rezidenčne umetnike. Naša prizadevanja do sedaj niso padla na plodna tla.

Ugotavljamo, da samo širjenje fonda rezidenčnih stanovanj ne bo razvilo dovolj profesionalnih učinkov, zato predlagamo, da Ministrstvo za kulturo zagotovi vzpostavitev podpornega programa za rezidenčna stanovanja v tujini v NPK 2012 – 2015, morda v sodelovanju z Ministrstvom za zunanje

zadeve. Koristen bi bil spletni priročnik s seznami informacij, mrežo kontaktov, refleksijami umetnikov in drugimi potrebnimi vsebinami. Predlagamo tudi uvedbo podeljevanja žepnin ter proučitev možnosti, da se Slovenija vključi tudi v druge oblike rezidenc po vzoru drugih držav, kot je participacija države pri rezidenčnem programu profesionalnih institucij v tujini.

6. Mreženje kulturnih portalov – nadgradnja culture.si.

Ukrep: Vzpostavitev mednarodne mreže kulturnih portalov in zagotovitev trajnega razvoja, delovanja in izmenjave podatkov. Portal MK Culture.si naj se pri tem uveljavi kot primer dobre prakse, ki spodbuja večjo interoperabilnost ter integracijo informacijskih ter vsebinskih rešitev z drugimi mednarodnimi spletnimi orodji za spodbujanje profesionalnega kulturnega in umetniškega sodelovanja.

S promoviranjem inovativnega pristopa in povezovalnih možnosti odprtih standardov bi izboljševali kakovost, povezljivost in izmenjavo vsebin na mednarodni ravni, s čimer bi zagotovili kakovostnejše storitve za vse uporabniške skupine in med drugim pripomogli k porastu in profesionalizaciji mednarodnega sodelovanja ter porastu relevantnih objav o slovenski kulturi v medijih.

Predlagamo vzpostavitev skupnega spletnega portala za mobilnost umetnikov in delovanje rezidenčnih centrov v Sloveniji. Na ta način bi rezidenčne centre aktivno vključili v obstoječe mednarodne mreže za rezidenčne centre in mobilnost umetnikov. Spletni portal bi objavljala informacije o delovanju rezidenčnih centrov (predstavitve, primerjalne ocene, kritike in mnenja o rezidenčnih centrih), načinih vključevanja (razpisi, povabila) in druge uporabne informacije za mobilnost (štipendije, pridobitev viz in delovnih dovoljenj...). V okvir tega portala bi bilo potrebno umestiti tudi rezidenčno spletno podporo (v zvezi s ciljem št. 3 in našo utemeljitvijo dodatnih ukrepov za ureditev področja). Predlagamo, da MK koncesijo za opravljanje te dejavnosti podeli *Artservisu*, ki dobršen del informacij že procesira z aktualno dejavnostjo v bližnji prihodnosti pa načrtuje tudi nov fokus pri zbiranju obdelavi in posredovanju podatkov na področje mobilnosti.

2 KULTURNI SISTEM – DIALOGI V KULTURI

2.2.3 Zagotavljanje socialnih pravic samozaposlenih in starejših ustvarjalcev na področju kulture

1 Izboljšanje položaja samozaposlenih v kulturi

1.5 Predlogi ciljev in ukrepov

1.cilj: Status samozaposlenih v kulturi urediti tako, da bo kar najboljše izkoriščen in spodbujen ustvarjalni potencial samozaposlenih v kulturi

Prvenstveno bo potrebno ugotoviti kdo naj ima status samozaposlenega v kulturi in kakšni naj bodo ukrepi tega statusa. Bistvena dilema se kaže med kategorijama status kot socialni korektiv ali status kot vzpodbuda ali nagrada za vrhunsko delo. Tudi slednje (vzpodbuda ali nagrada) je potrebno jasno definirati. Da bi lahko odprli razpravo o tem vprašanju pa prvenstveno potrebujemo raziskavo o stanju na področju samozaposlenih v kulturi. Le tako bomo lahko vedeli o kakšnem profilu ustvarjalcev se pogovarjamo. Na drugi strani je potrebno temeljito preveriti sedanje ugodnosti, ki jih prinaša status tistim, ki imajo pravico do plačila prispevkov. Na podlagi ekonomske raziskave je potrebno preveriti, kako učinkoviti so sedanji ukrepi.

2.cilj: Zvišati socialno varnost samozaposlenih v kulturi tako, da bo spodbujala ustvarjalnost v kulturi, status samozaposlenih pa urediti tako, da bo njihov socialni položaj čim bolj izenačen s socialnim položajem zaposlenih v kulturi

Ukrep:

- omejitev pravice do plačila prispevkov

Kriteriji naj bodo opredeljeni s strani strokovnih komisij, usklajeni s področnimi delovnimi skupinami. Kriteriji morajo biti med področji usklajeni - uravnoteženi. Kriteriji naj bodo pred dokončanjem dostopni zainteresirani javnosti in civilnim skupinam za komentiranje. Zapiše naj se jih v uredbi ali drugem javnem dokumentu Ministrstva za kulturo.

Kriteriji naj vključujejo dve kategoriji samozaposlenih v kulturi s pravico do plačila prispevkov:

- status **PERSPEKTIVNI UMETNIKI**
- status **VRHUNSKI UMETNIKI**

Razlaga:

Odpreti je potrebno razpravo o vprašanju: Kdo naj si v prihodnjem pridobi status samozaposlenega v kulturi? Ali naj bo to širšemu krogu kreativcev dostopna oblika samozaposlitve ali pa le ozkemu krogu vrhunskih umetnikov ob tem, da se določi jasne kriterije za pridobitev statusa. Ugotoviti je potrebno kaj sploh so ugodnosti statusa ali drugače, če se odločimo za ožji krog ustvarjalcev, ki bodo lahko pridobili status, je potrebno te ugodnosti povečati. (fokusrani razpisi dostopen le samozaposlenim).

Socialna varnost samozaposlenih v kulturi, ki je pri nas že tako ali tako izjemno slaba, nikakor ne sme doživljati dodatnih sankcij in restrikcij, kot je zmanjševanje upravičencev do plačila prispevkov s strani MK. Glede na sedanji socialni položaj samozaposlenih v kulturi je jasno, da bi uvedba te restrikcije vzpostavila situacijo, kjer bi status lahko ohranili samo tisti, katerih delo je označeno kot vrhunsko, in tisti, ki s svojim delom uspejo zaslužiti toliko, da si prispevke lahko plačujejo sami (s tega vidika je cenzus dober ukrep, ki nikakor ne spodbuja tega, da bi ustvarjalci zaslužili manj, temveč podpira eksistenčno najbolj ogrožene umetnike).

Menimo, da je kultura živ organizem, znotraj katerega posamezniki morajo imeti možnost, da rastejo in se razvijajo (seveda z določenimi omejitvami in le določeno časovno obdobje). V nasprotnem primeru nam grozi omrtnjenje kulture na način popolne **institucionalizacije** (le kdo razen mladih akademikov bo med mladimi umetniki prejel status vrhunškega umetnika?), še bolj **ogrožene socialne varnosti** (nenehni strah pred izgubo statusa vrhunškega umetnika) in podpiranja **komericializacije** umetnosti (prilagojen je potrebam kapitala), kar pa so ravno tiste nevarnosti, ki se jim želi pričujoči NPK izogniti.

Prav tako kot starejši samozaposleni v kulturi so tudi mlajši samozaposleni v kulturi socialno ogrožena skupina, ki jo je treba posebej podpreti, zato predlagamo kategorijo **perspektivnega umetnika**, ki bi podprla umetnike v razvoju, podpirala napredek in premostila nezdružljivost dostopnosti vpisa v razvid in težjo dostopnost pridobitve statusa vrhunškega umetnika.

Glede problematike arhitektov in oblikovalcev, je pri kriterijih morda potrebno narediti oceno ali posamezni profili samozaposlenih lahko delajo na prostem trgu.

PREDLAGAMO REFORMULACIJO 2. CILJA IN UKREPOV:

2. cilj: Status samozaposlenih v kulturi urediti tako, da bo kar najboljše izkoriščen in spodbujen ustvarjalni potencial samozaposlenih v kulturi

Ukrep:

- **Ohranitev široko dostopnega vpisa v razvid samozaposlenih v kulturi**
- **Uvedba dveh kategorij samozaposlenih v kulturi s pravico do plačila prispevkov**

1. kategorija: status perspektivni umetnik

V prvo kategorijo spadajo mladi, tisti, ki so na začetku umetniške kariere, za katere status pomeni VZPODBUDO za delo. Tem samozaposlenim se plača prispevke po najnižji stopnji. Tak status ima lahko tudi nižji cenzus, je omejen na število let (status perspektiven umetnik ima samozaposleni morda lahko največ 9 let)

2. kategorija: status vrhunski umetnik

V drugo kategorijo spadajo starejši samozaposleni, za katere je status nagrada za vrhunske rezultate, tem samozaposlenim se prispevke plača po višji stopnji.

Na podlagi kvalitativnih in kvantitativnih kriterijev za pridobitev pravice do plačila prispevkov pridobi pravico do plačila prispevkov manjše število vrhunskih umetnikov, pod boljšimi pogoji: prispevki po tretji dohodkovni stopnji, višji dohodkovni cenzus itd. Ta kategorija ni časovno omejena, vendar pa se mora umetnik kot vrhunski dokazovati vsaka tri leta, ko zaproša MK za podaljšanje pravice do plačila prispevkov.

Po določenem času, ko se ti dve kategoriji vpeljeta, je potrebno preko analize ugotoviti učinkovitost in pa morda dodati še tretjo vmesno kategorijo.

PREDLAGAMO DODATNA UKREPA:

- **Zagotoviti je potrebno raziskavo pravnega, ekonomskega in socialnega položaja samozaposlenih v kulturi, ki je aplikativen narave, ne akademske.**

Razlaga:

Raziskava naj temeljito preuči institut samozaposlenih v kulturi, saj gre za ureditev z izjemno dolgo, skoraj petdesetletno tradicijo, ki se je začela v drugem času in političnem kontekstu in je ostala skoraj nespremenjena tudi ob prehodu v demokratičen političen sistem, pogojen med drugim tudi z drugačnim odnosom do zasebne lastnine in zasebnega dela. Zato bi raziskava morala ponovno oceniti, kako deluje ta institut v spremenjenih družbenopolitičnih okoliščinah, kakšne rezultate daje ter kako smotrno in učinkovito so porabljena finančna sredstva namenjena tej skupini. Raziskava o institutu samozaposlenih bi morala zadevati predvsem naslednja vprašanja:

- preučitev delovnopravne zakonodaje v odnosu do samostojnega poklicnega dela, ki temelji na avtorskih oz. obligacijskih pogodbah;
- iskanje metod in načinov za vrednotenje samostojnega poklicnega dela v okviru javnega sektorja vključno z možnostmi vzpostavitve tarif;
- preveritev kriterijev, ki opredeljujejo delovnopравни status samozaposlenega in razmislek za njegovo redefinicijo;
- ocena sedanjega socialnega položaja samozaposlenih v kulturi;
- preučitev finančnih učinkov sedanjih rešitev in finančna ocena alternativnih možnosti za plama sredstev, ki jih Ministrstvo za kulturo namenja samozaposlenim;
- izdelava mednarodne primerjave, ki bo dala vpogled v podporne ukrepe samostojni kulturni dejavnosti, kot so jih razvili demokratični sistemi, in prepoznala sedanje trende, ki se kažejo v poskusih redefiniranja kulturne politike pod vplivom zaostrenih javnih financ ob hkratnem zavedanju, da posledice globalizacije na avtentično kulturno identiteto zahtevajo reafirmacijo oziroma utrditev nacionalne kulturne suverenosti pri iskanju novih oblik podpore kulturni in umetniški ustvarjalnosti.

- **Vzpostaviti sistem za vrednotenje dela samozaposlenih, ki je zavezujoč za javni sektor.**

Razlaga:

V sodelovanju s krovnimi cehovskimi društvi, predstavniki samozaposlenih in nevladnimi organizacijami vzpostaviti sistem za vrednotenje dela samozaposlenih, ki bo zavezujoč za javni sektor: primerjalno vrednotenje dela samozaposlenih z delom v javnih zavodi in cenike za obračunavanje dela za vse profile - poklice samozaposlenih v kulturi.

Dolgoročni ukrepi:

Strinjamo se s posebno pravno »sui generis« ureditvijo samozaposlenih v kulturi, kar bi bilo najbolje izpeljati s posebnim zakonom, ki bi urejal tudi vso socialno problematiko tega statusa. Položaj samozaposlenih v kulturi naj se rešuje celostno in medresorsko. Prvi korak k reševanju je *Raziskava o stanju na področju samozaposlenih*, ki naj temeljito razišče položaj samozaposlenih (točka 1). Celostno preoblikovanje statusa samozaposlenih v kulturi je soodvisen od več komponent znotraj kulturnega področja (reforme javnega sektorja) in med resorji med drugimi ministrstev (avtorske pogodbe - delovnopравни pogodbi, socialne pravice za brezposelne, bolniška ...)

Projektna skupina za celostno rešitev statusa samozaposlenih v kulturi na MK (v kateri sodeluje tudi Odprta zbornica) naj nadaljuje svoje delo. Potrebno ji je podeliti večjo pristojnost in težo znotraj Ministrstva za kulturo. V skupini morajo sodelovati predstavniki organizacij samozaposlenih (Asociacija, Artservis, SUKI, Odprta Zbornica), predstavniki vodstva ministrstva za kulturo ter medresorski predstavniki (Finance, Šolstvo, Delo,...). *Projektna skupina* naj bo v stiku z *Nacionalnim Svetom za kulturo* in vključena v novo delovno telo, ki ga predlaga NS (*Predlogi ukrepov na področju kulture vladi RS*; objavljeno 23.3.2011)

2 Izboljšanje položaja starejših ustvarjalcev v kulturi

Strinjamo se s cilji MK, da je potrebno starejšim ustvarjalcem na področju kulture zagotoviti socialno varnost, spodbujati vrhunsko raven kulturnega ustvarjanja in primerno izkazati priznanje vrhunskim ustvarjalcem na področju kulture.

Položaj starejših ustvarjalcev v kulturi pa kljub spremembam še vedno ni zadovoljiv. Ugodnost avtomatskega podaljševanja pravice do plačila prispevkov bi se morala poleg upoštevanja vrhunskosti podeljevati tudi samozaposlenim po določenih letih delovanja (15 ali 20 let). Trenutna (nova) rešitev, ki postavlja pogoj dosežene starosti najmanj 50 let ob največ šestih letih do izpolnitve minimalnih pogojev za upokojitev je problematična. Večina samozaposlenih ima univerzitetno izobrazbo, njihova delovna doba je začela teči tako pozno, da pri 56 letih ne dosegajo pogojev za upokojitev in jih zato ta rešitev ne zajema. Hkrati pa omenjena rešitev, ob predpostavljajanju, da se samozaposleni upokojuje ob

izpolnitvi minimalnih pogojev, preskoči zgolj en postopek vloge za podaljšanje statusa, ki jo je potrebno oddati vsaka 3 leta.

Avtomatsko podaljševanje pravice do plačila prispevkov pred upokojitvijo vrhunskim ustvarjalcem je MK nekdanj že izvajalo, prav tako je samozaposlenim s statusom zadnjih 10 let pred upokojitvijo plačevalo prispevke po višji osnovi in jim tako zagotovilo višje pokojnine.